

ԵՐԵՎԱՆ ՔԱՂԱՔԻ ԶԲՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅԱՆ

ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳ

ՄՇԱԿՈՂ ՄԱՐՄԻՆԸ

Երևան քաղաքի զբոսաշրջության զարգացման հայեցակարգը (այսուհետ՝ Հայեցակարգ) մշակվել է Երևանի քաղաքապետարանի աշխատակազմի տուրիզմի բաժնի նախաձեռնությամբ՝ հիմք ընդունելով Երևանի քաղաքապետի 02.04.2019թ. հ. 284-Ա կարգադրությունը, ինչպես նաև ղեկավարվելով «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքի 12-րդ հոդվածի 1-ին մասի 15-րդ կետով, 52-րդ հոդվածով, «Երևան քաղաքում տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքի 50-րդ հոդվածով:

ԱՄՓՈՓ ՀԱՄԱՌՈՏԱԳԻՐ

Հայեցակարգում շարադրված են Երևան քաղաքի զբոսաշրջության զարգացման հիմնական ուղղությունները, առաջնահերթություններն ու հիմնախնդիրները և դրանց լուծմանն ուղղված առաջարկները:

Հայեցակարգը սահմանում է միջնաժամկետ հատվածում քաղաքում զբոսաշրջության զարգացման նպատակները, խնդիրները, մոդելները, սկզբունքները, առաջնահերթությունները և մեխանիզմները:

Երևան քաղաքում զբոսաշրջության զարգացման հայեցակարգը գնահատում է զբոսաշրջային սեզմենտի զարգացման միտումները և խնդիրները, սահմանում է զբոսաշրջության զարգացման հիմնական ուղղությունները, հաշվի է առնում զբոսաշրջային արդյունաբերության զարգացման արդյունավետությունը:

Հայեցակարգը համապարփակ (բազային) փաստաթուղթ է, որի հիման վրա մշակվելու է Երևան քաղաքի զբոսաշրջության զարգացման ռազմավարություն,

թիրախային ծրագրեր եւ քաղաքում զբոսաշրջության զարգացման ծրագրային նախագծեր:

Հայեցակարգը բխում է նրանից, որ հենց քաղաքն է զբոսաշրջիկների համար գրավիչ կենտրոն, այլ ոչ թե առանձին զբոսաշրջային օբյեկտները, քանի որ թանգարանները, և այլ ցուցադրության օբյեկտները առանձին այլևս խարիսխ չեն, որոնք կարող են զբոսաշրջային հոսքեր գրավել:

Հայեցակարգի շրջանակներում կարող է ծագել Երևան քաղաքի տուրիզմի զարգացմանն ուղղված իրավական ակտերի, ինչպես նաև մի շարք ծրագրային փաստաթղթերի ընդունման անհրաժեշտություն:

ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ԺԱՄԿԵՏԸ

2019 թվականից մինչև 2023 թվականներն ընկած ժամանակահատված:

ԵՐԵՎԱՆ ՔԱՂԱՔԻ ԶԲՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ ԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Սույն հայեցակարգի նպատակն է՝

- բնութագրել և գնահատել Երևան քաղաքի զբոսաշրջային կարողությունները,
- զբոսաշրջության զարգացման միտումները և հեռանկարները,
- ստեղծել գաղափարական մոտեցումների ընդհանուր հիմք Երևան քաղաքի զբոսաշրջության ոլորտի զարգացման համար որոշումներ կայացնող կողմերի (տեղական, ազգային, միջազգային) գործողություններն ուղղորդելու նպատակով.

- հիմք ընդունելով Հայեցակարգը առաջարկել ռազմավարություն, որին հետևելով հնարավոր կլինի ուղղորդել, ներառել և համատեղել քաղաքային զբոսաշրջության զարգացմանն ուղղված հնարավորություններն ու ջանքերը:

Մույն Հայեցակարգը հիմք է հանդիսանալու համալիր միջոցառումների մշակման համար՝ ուղղված քաղաքային զբոսաշրջության զարգացմանը, ինչը հնարավոր է պետական, տեղական ինքնակառավարման մարմինների, զբոսաշրջային կազմակերպությունների, շահագրգիռ անհատների և կազմակերպությունների համախմբված գործողությունների արդյունքում:

Երևան քաղաքի զբոսաշրջության զարգացման նպատակների իրականացմանը կնպաստեն հետևյալ քայլերը.

1. զբոսաշրջության ոլորտում որոշումների կայացման արդյունավետության բարձրացումը,
2. Երևան քաղաքի տարածաշրջանային, միջազգային և տեղական զբոսաշրջային նկարագրի բարձրացումը,
3. զբոսաշրջային մշակույթի զարգացման խթանումը,
4. նորարարական գաղափարների ստեղծման և զարգացման խթանումը,
5. քաղաքային տուրիզմի կադրերի պատրաստման միասնական համակարգի ստեղծումը:

Քաղաքային զբոսաշրջության զարգացման առաջնային հիմնախնդիրներն են.

- Երևանի զբոսաշրջային նկարագրի Հայաստանի սահմաններից դուրս պատշաճ ներկայացման բացակայություն,
- Երևանի զբոսաշրջային գրավչություն ունեցող վայրերի վերաբերյալ տեղեկատվության սակավություն,
- զբոսաշրջիկների նախասիրությունների ուսումնասիրության և դրանց համապատասխան համակարգված միջոցառումների բացակայություն,
- սպասարկման ոլորտում ներգրավված մարդկային ներուժի շարունակական վերապատրաստման անհրաժեշտություն,

- զբոսաշրջության բնագավառում պետություն-մասնավոր հատվածի ակտիվ համակագործակցության ոչ բավարար մակարդակ,
- զբոսաշրջային ենթակառուցվածքների թերի զարգացվածություն,
- հանգստի և ռեկրեացիոն գոտիների ոչ պատշաճ մակարդակ,
- իրավական նորմերի ապահովում, համապատասխան օրենսդրական դաշտի ստեղծմամբ, որոնց շրջանակներում պարտադիր կլինեն զբոսաշրջային և ուղևորափոխադրող ծառայություններ մատուցող ընկերությունների հավատարմագրումը:

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Այսօր զբոսաշրջությունը համարվում է քաղաքակրթության զարգացման ցուցանիշ, շրջակա իրականության ընկալման մեթոդ, մշակութային մակարդակի բարձրացման և մարդու առողջության վերականգնման միջոց:

«Զբոսաշրջություն» հասկացության վերլուծությունը թույլ է տալիս հանգել նրան, որ ներկայումս գոյություն չունի նրա միանշանակ, համընդհանուր ճանաչում ունեցող սահմանումը: «Զբոսաշրջություն» հասկացության գոյություն ունեցող բնորոշումները կարելի է միավորել երկու խմբում: Առաջին խմբի մեջ մտնում են այն բնորոշումները, որոնք կրում են նեղ մասնագիտական բնույթ, վերաբերում են զբոսաշրջության առանձին տնտեսական, իրավական, սոցիալական բաղադրիչներին և հանդես են գալիս որպես միջոց կոնկրետ խնդիրների լուծման համար (օրինակ՝ վիճակագրական հետազոտությունների համար): Երկրորդ խմբի մեջ ներառվել են այն սահմանումները, որոնք ընդգրկում են հասկացությունն ամբողջությամբ, բացահայտում են զբոսաշրջության ներքին բովանդակությունը, արտահայտում են հարաբերությունների և հատկանիշների բազմազանության միասնությունը և թույլ են տալիս տարբերել այն մյուս ոլորտներից:

Զբոսաշրջությունը հանդիսանում է երկրի բարեկեցությունը բարձրացնող կարևոր գործոն: Այն կարելի է դիտարկել որպես համակարգ, որն առաջարկում է

բոլոր հնարավորությունները ծանոթանալու տվյալ երկրի բնակչությանը, մշակույթին, պատմությանը, սովորույթներին, հոգևոր և կրոնական արժեքներին:

Ներգնա միջազգային զբոսաշրջությունը հյուրընկալող հասարակության սոցիալական կառուցվածքում առաջացնում է փոփոխություններ, քանի որ զբոսաշրջության զարգացումը ոչ միայն փոխում է սոցիալական շերտերի դիրքերը հասարակական աստիճանակարգում, այլ նաև նպաստում է մի նոր սոցիալական խմբի (զբոսաշրջիկների շերտի) ձևավորմանը, որն իր կազմով բավականին փոփոխական և դինամիկ է:

Ժամանակակից զբոսաշրջությունը համարվում է համաշխարհային տնտեսության արագ և դինամիկ զարգացող ճյուղերից մեկը, որին ներկայում բաժին է ընկնում համաշխարհային ՀՆԱ-ի 10,4%-ը, իսկ տարեկան ՀՆԱ-ում մասնաբաժնի ավելացումը միջինում տատանվում է 4%-ի սահմաններում: Զբոսաշրջության ոլորտում համաշխարհային մասշտաբով աշխատում է շուրջ 313 մլն մարդ կամ աշխարհում յուրաքանչյուր 10 աշխատակցից մեկը: Միջազգային զբոսաշրջային ժամանումները (գիշերակացով այցելությունները) ամբողջ աշխարհում 2018 թվականին աճել են՝ 6%-ով, մինչև 1.4 մլրդ մարդ¹: Հաշվի առնելով վերջին տարիներին միջազգային ժամանումների ուշագրավ աճը՝ 2010 թվականի UNWTO-ի երկարաժամկետ կանխատեսումներով նախատեսվում էր, որ զբոսաշրջային այցելությունների թիվը կհասի 1.4 միլիարդը միայն 2020 թվականին, սակայն 2018 թվականի աննախադեպ զբոսաշրջային հոսքը այս թիվն ապահովեց դեռևս երկու տարի շուտ:

Զբոսաշրջային հոսքերի աճի հետ մեկտեղ ավելանում են նաև զբոսաշրջությունից ստացվող դրամական հոսքերը: Համաձայն Euromonitor International-ի հետազոտական տվյալների՝ զբոսաշրջության և ճանապարհորդության արդյունաբերությունը շարունակում է սրընթաց զարգանալ և առաջ անցնել համաշխարհային էկոնոմիկայից:

2018 թվականին միջազգային զբոսաշրջության դրամական հոսքերը ավելացել են 4,1 %-ով, այն դեպքում, որ ՀՆԱ-ի աճն ամբողջ աշխարհում կազմել է ընդամենը

¹ Tourism Statistics UNWTO <https://www.e-unwto.org/toc/unwtotfb/current>

3.5%: Արդեն վեցերորդ տարին շարունակ զբոսաշրջության և ճանապարհորդության արդյունաբերությունը գերազանցում է համաշխարհային էկոնոմիկան, ցուցաբերելով նաև մարդկանց ձգտումը շարունակել ճանապարհորդել և բացահայտել իրենց համար նոր վայրեր՝ հաշվի չառնելով տնտեսական և քաղաքական մարտահրավերներն ամբողջ աշխարհում:

Զբոսաշրջության ազդեցության գնահատման ամփոփային աղյուսակ:

Գնահատումներ և կանխատեսումներ²:

ԱՇԽԱՐՀ	2017 \$ ՄԼԴ	2017 %	2018 ԱՃ	\$ ՄԼԴ	2028 %	ԱՃ
Ուղղակի ներդրումը ՀՆԱ-ում	2,570.1	3.2	4.0	3,890.0	3.6	3.8
Ընդհանուր ներդրումը ՀՆԱ-ում	8,272.3	10.4	4.0	12,450.1	11.7	3.8
Ուղղակի ներդրումը զբաղվածության մեջ	118,454	3.8	2.4	150,139	4.2	2.2
Ընդհանուր ներդրումը զբաղվածության մեջ	313,221	9.9	3.0	413,556	11.6	2.5
Ներքին զբոսաշրջության ծախսումներ	3,970.5	5.0	4.1	6,051.5	5.8	3.9
Հանգստի նպատակով կատարվող ծախսումներ	4,233.3	2.5	4.1	6,605.3	2.8	4.1
Գործարար նպատակով կատարվող ծախսումների	1,230.6	0.7	3.8	1,756.1	0.8	3.2
Կապիտալ ներդրումներ	882.4	4.5	4.8	1,408.3	5.1	4.3

Զբոսաշրջությունը մեծ ազդեցություն ունի տնտեսության և կարևորագույն սոցիալական կատեգորիաներից մեկի՝ բնակչության կյանքի որակի վրա: Կյանքի որակի հիմնական բնութագրիչներ են հանդիսանում՝ բնակչության եկամուտները, նրա սոցիալական ապահովությունը, կենսապայմանները, ազատ ժամանակի ռացիոնալ օգտագործումը և այլն: Զբոսաշրջությունը նշանակալի ազդեցություն է

² Travel & Tourism Global Economic Impact 2018
<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/regions-2018/world2018>

ունենում այնպիսի ցուցանիշների վրա, ինչպիսիք են զբաղվածությունը, աշխատանքի վարձատրությունը, հասարակական առողջությունը և մշակույթը՝ բարելավելով բնակչության կյանքի որակի բազային ինդիկատորները:

Համաշխարհային տնտեսական զարգացման մեջ զբոսաշրջության ոլորտին ներկայումս բաժին է ընկնում ծառայությունների համաշխարհային շուկայի 38%, համախառն ազգային արդյունքի 12%-ը, յուրաքանչյուր 15-րդ աշխատատեղը, համախառն ներդրումների 8%-ը, համաշխարհային սպառողական ծախսերի 14%-ը և այլն: Զբոսաշրջության զարգացումը խթանում է տնտեսության այնպիսի ճյուղերի զարգացմանը, ինչպիսիքն են՝ տրանսպորտը, կապը, առևտուրը, շինարարությունը, գյուղատնտեսությունը, սպառման ապրանքների արտադրությունը և հանդիսանում է տնտեսության վերակառուցման ամենահեռանկարային ուղղությունները մեկը:

Արդեն շուրջ մեկ տասնամյակ է զբոսաշրջությունը համարվում է ՀՀ տնտեսական զարգացման գերակա ուղղություններից մեկը, որին բաժին է ընկնում ՀՀ ՀՆԱ շուրջ 4,4%-ը (477,7 մլն ԱՄՆ դոլար՝ 2017թ.), իսկ 2018-2028 թթ համար կանխատեսվում է տարեկան 4,2% աճ, 2028 թ. 8,5 % (784,3 մլն ԱՄՆ դոլար) ՀՆԱ մասնաբաժնով: Ներգնա զբոսաշրջությունը Հայաստանի արտահանման երկրորդ խոշորագույն ոլորտն է հանքահումքային արտադրանքի և մետաղներից հետո, որն ապահովում է ծառայությունների արտահանման կեսից ավելին³:

Զբոսաշրջությունը ՀՀ Կառավարությունը հռչակել է որպես տնտեսության զարգացման գերակա ոլորտներից մեկը, քանի որ այն կարող է հանդիսանալ հզոր խթան երկրի տնտեսության դիվերսիֆիկացիայի և զարգացման տեսանկյունից, ինչպես նաև Հայաստանի ճանաչելիության բարձրացման, թույլ զարգացած հատվածներում եկամուտների աղբյուրների ձևավորման և աշխատատեղերի ստեղծման գործընթացներում:

Զբոսաշրջության ոլորտը ՀՀում ապահովում է 44 500 աշխատատեղ (2017թ.)՝ 2018-2028 թթ համար տարեկան 1,4% աճի կանխատեսմամբ, իսկ 2028 թ.՝ 52 000 աշխատատեղի ապահովմամբ: 2017 թ. այցելուների կողմից ապահովվող արտահանման բաժինը կազմել է ՀՀ ընդհանուր արտահանման ծավալի 29,2%-ը

³ ՀՀ 2014-2025թթ. Հեռանկարային զարգացման ռազմավարական ծրագիր
<http://www.gov.am/files/docs/1322.pdf>

(1,092.4 մլն ԱՄՆ դոլար), որը 2018-2028 թթ. համար կանխատեսվում է 3,2 % տարեկան աճ ծավալով՝ 2028 թ. 27,5 % մասնաբաժնով (1,754.5 մլն ԱՄՆ դոլար):

ՀՀ ազգային վիճակագրական ծառայության⁴ հրապարակած տվյալների համաձայն՝ 2019 թվականի հունվար-մարտ ամիսներին ՀՀ այցելած միջազգային զբոսաշրջիկների թիվն աճել է 5.2%-ով, եթե 2018 թվականի առաջին երեք ամսում ՀՀ է այցելել 346,458 զբոսաշրջիկ, ապա ընթացիկ տարվա հաշվետու ժամանակահատվածում այդ թիվը կազմել է 364,489: 2018թ.-ին Հայաստան է ժամանել 1,651,782 զբոսաշրջիկ, ինչը 2017թ. համանման ցուցանիշը գերազանցում է 10.5%-ով կամ 157,003 զբոսաշրջիկով:

2018թ. սեպտեմբերին Bloombeerrg-ը Հայաստանը ներառել է Եվրոպայի ամենաարագ աճող զբոսաշրջային ուղղությունների տասնյակում (110-րդ հորիզոնականում)⁵: Նշվել է, որ զբոսաշրջիկները կարող են այցելել հմայիչ մայրաքաղաք Երևան, ծանոթանալ տեղական ավանդույթներին՝ այցելել կոնյակի գործարաններ, գորգագործներին, լսել հոգևոր երգեր հին վանքերում և սովորել լավաշ թխել:

Հայաստան ժամանող զբոսաշրջիկների զգալի մասը հայկական արմատներ ունեն: Զբոսաշրջիկների ամենամեծ հոսքը դեպի Հայաստան լինում է Ռուսաստանից, Իրանից և ԱՄՆ-ից: Քիչ չեն զբոսաշրջիկները՝ Գերմանիայից, Ֆրանսիայից և Իտալիայից: Առաջին տասնյակում են նաև Վրաստանը, Մեծ Բրիտանիան, Ուկրաինան և Կանադան: Ըստ Զբոսաշրջության համաշխարհային կազմակերպության տվյալների՝ մեկ զբոսաշրջիկը Հայաստանում անց է կացնում միջինը 17 օր՝ ծախսելով շուրջ 770 ԱՄՆ դոլար (370 հազար դրամ): Զբոսաշրջության տեսանկյունից Հայաստան այցելելու առավել գրավիչ ասպեկտներն են՝ մշակութային ժառանգությունը, ծառայությունների որակը, հյուրընկալությունը, սնունդը և բնությունը⁶:

⁴ՀՀ Վիճակագրական կոմիտեի [2019 թվականի առաջին եռամսյակի տվյալներ](https://www.armstat.am/am/)
<https://www.armstat.am/am/>

⁵ <https://asue.am/am/amberd/publications/analytics/tourism-trends-world-what-future-tourists4/1/19>

⁶ <https://armenpress.am/arm/news/942896.html>

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԶՐՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆԱԽԱՊԱՏՍՈՒԹՅՈՒՆ

Քաղաքային զբոսաշրջությունը կարևորվում է նրանով, որ այն ունի մի շարք գրավչություններ, ինչը հատուկ չէ գյուղական շրջաններին կամ բնական միջավայրերին: Քաղաքային զբոսաշրջության զարգացման խթանիչներն են՝ քաղաքային միջավայրը, ճարտարապետությունը, դիզայնը, հուշարձանները, թանգարանները, հյուրանոցային տնտեսությունը, զարգացած ենթակառուցվածքները, հանգստի և ժամանցի վայրերը:

Քաղաքներն այն գրավչություններն են, որոնց վրա տարիներ շարունակ կատարվել են տարատեսակ տեխնիկական ու մշակութային ներդրումներ, որոնք էլ քաղաքներին տալիս են տնտեսական և զբոսաշրջային արժեք: Քաղաքները ճկուն զբոսաշրջության շնորհիվ ունեն նոր գրավչություններ, որոնց հետ ոչ մի գյուղական շրջան կամ բնական միջավայր չի կարող մրցել: Քաղաքաշինության, ճարտարապետության, մշակույթի, քաղաքային տնտեսության և կենցաղի, ազգային կենցաղավարության ավանդույթների ու ժամանակի պահանջների տրամաբանական սինթեզը՝ լանդշաֆտի բաղադրիչի լիարժեք ինտեգրմամբ, կարող է հանգեցնել անզուգական արդյունքների: Այն նաև հանդես է գալիս որպես քաղաքային տնտեսության գործունեությանը նպաստող ռեսուրս:

Քաղաքային զբոսաշրջության հումքը՝ տվյալ քաղաքի գրավչություններն են, իսկ 21-րդ դարում այդ գրավչությունները պետք է համեմված լինեն նաև գեղեցիկ փաթեթավորմամբ, ճիշտ մարքեթինգային մոտեցմամբ, միջազգային զբոսաշրջային շուկայում ընդունված չափորոշիչներին համահունչ:

Ըստ ՄԱԿ-ի Համաշխարհային զբոսաշրջային կազմակերպության⁷, քաղաքային զբոսաշրջություն էգրույթը նկարագրում է զբոսաշրջային բազմազան ակտիվությունները, որտեղ քաղաքը հիմնական նպատակակետն է ու հետաքրքրական վայրը և տևողությունը սովորաբար կարճ է՝ 1-3 օր: Զբոսաշրջության այս ձևը համեմատաբար նոր է: Քաղաքները մշտապես եղել են բազմաթիվ զբոսաշրջությունների և ուղևորությունների հիմնական նպատակը,

⁷Global Report on City Tourism - World Tourism Organization UNWTO
http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/am6_city_platma.pdf

այնուամենայնիվ 1950-ականներից ի վեր այն սկսեց ավելի զարգանալ: Քաղաքային զբոսաշրջության զարգացումը սերտորեն կապված է տեղեկատվական տեխնոլոգիաների զարգացման հետ:

Քաղաքային զբոսաշրջությունը մեծ վերելք է ապրում ամբողջ աշխարհում, և Հայաստանի Հանրապետությունը բացառություն չէ: Քաղաքային զբոսաշրջությունը ներառում է հետևյալ տարատեսակներն ու ուղղությունները՝

- Մշակութային զբոսաշրջություն,
- Հնագիտական զբոսաշրջություն,
- Իրադարձային զբոսաշրջություն,
- Բիզնես/MICE (հանդիպումներ, նախաձեռնություններ, կոնֆերանսներ և ցուցահանդեսներ) զբոսաշրջություն,
- Սպորտային զբոսաշրջություն,
- Արկածային և էքստրեմալ զբոսաշրջություն,
- Ժամանցային զբոսաշրջություն,
- Գաստրո զբոսաշրջություն տուրիզմ և էնո զբոսաշրջություն,
- Առողջապահական զբոսաշրջություն:

Երևանում քաղաքային զբոսաշրջություն տուրիզմի բոլոր տարատեսակներն ու ուղղությունները դրսևորված են և զարգացման մեծ ներուժ ու հնարավորություն ունեն: Երևանը Հայաստանի Հանրապետության զբոսաշրջային շուկայում կարևոր դեր և նշանակություն ունի, քանի որ այն հանդիսանում է պետության հիմնական մշակութային և զբոսաշրջային ենթակառուցվածքների կենտրոն, համայն հայության մայրաքաղաք, երկրի մարդկային ռեսուրսների հիմնական կրող: 2800-ամյա Երևանը Հայաստանի ամենամեծ քաղաքն է՝ երկրի տնտեսական, մշակութային կենտրոնը: Հիմնադրվել է մ.թ.ա. 782 թ.՝ Հռոմի հիմնադրումից 29 տարի առաջ: Երևանում զբոսաշրջիկները կարող են հիանալ հին ու նոր ճարտարապետությամբ, այցելել թանգարաններ, թատրոններ, եկեղեցիներ, այգիներ և այլն: Այցելության լավագույն վայրերից են՝ Մատենադարանը (որտեղ պահվում է շուրջ 17000 ձեռագիր), Ծիծեռնակաբերդի հուշահամալիրը և Հայոց ցեղասպանության թանգարան-ինստիտուտը, Էրեբունի ամրոցը և Էրեբունի պատմահնագիտական արգելոց-

թանգարանը, Երևանի պատմության թանգարանը, Հայաստանի պատմության թանգարանը, Հայաստանի ազգային պատկերասրահը, Հաղթանակի զբոսայգին և Մայր Հայաստան հուշահամալիրը, Կասկադ համալիրը և Գաֆէսճեան արվեստի կենտրոնը, Երևանի կոնյակի գործարանը, Օպերայի և բալետի ազգային ակադեմիական թատրոնը, Երևանի կենդանաբանական այգին, Երևանի բուսաբանական այգին, Հանրապետության հրապարակը՝ երգող շատրվաններով, Վերնիսաժի շուկան, նորաբաց այգիներն ու պուրակները, Հյուսիսային պողոտան, Ազատության հրապարակը և Կարապի լիճը, եկեղեցիները, և այլն:

Հայաստան ժամանող զբոսաշրջիկների գերակշիռ մասի համար Երևանը հանդիսանում է զբոսաշրջիկների առաջին հյուրընկալը և հիմնական հանգրվանը, որտեղ զբոսաշրջիկների մեծ մասն այցելում է մայիս-հոկտեմբեր ընկած ժամանակահատվածում:

Զբոսաշրջային ծառայությունների արագ աճող պահանջարկը վերջին տարիներին հանգեցրեց հյուրանոցների թվի աճին: 2018թ. սեպտեմբեր ամսվա դրությամբ Երևանում գործում է 300 հյուրանոցային տնտեսության օբյեկտ՝ 15,5% գերազանցելով նախորդ տարվա ցուցանիշը: Մայրաքաղաքի հյուրանոցային տնտեսության օբյեկտները ապահովում են 5620 հյուրանոցային սենյակ և 9580 ննջատեղ⁸:

2018թ. Երևանի հյուրանոցային տնտեսության ոլորտն ավելացել է 1000 հյուրանոցային սենյակով: Շուկայում գործում են այնպիսի հյուրանոցային բրենդեր, ինչպիսիք են՝ «Արմենիա Մարիոթ», «Հայաթ Փլեյս», «Բեստ Վեստերն Կոնգրես», «Ռեդիսոն Բյու», «Դաբլ Թրի Բայ Հիլտոն», «Դը Ալեքսանդր», իսկ 2019թ. բացվել են «Հոլիդեյ Ինն Էքսպրես» և «Ramada by Wyndham Hotel & Suites» հյուրանոցները:

Ներկայացնելով Երևան քաղաքի ռեսուրսային ներուժը, կարելի է ասել, որ այստեղ զբոսաշրջության զարգացման հիմնական ուղղությունը հանդիսանում է պատմամշակութային զբոսաշրջությունը, որի ընթացքում զբոսաշրջիկին հնարավորություն է ընձեռվում ծանոթանալ Երևան քաղաքի պատմամշակութային

⁸ Ըստ Տուրիզմի բաժնի 2017թ. գույքագրման աշխատանքների

Ժառանգությանը, տեսարժան վայրերին, ազգային առանձնահատկություններին, յուրօրինակ խոհանոցին և այլն:

Քաղաքային զբոսաշրջության շրջանակներում կարևորվում են նաև տվյալ քաղաքում միջոցառումների անցկացումը: Վերջին տարիներին Երևանի քաղաքապետարանը որդեգրել է մայրաքաղաքում փառատոնային զբոսաշրջությունը զարգացնելու քաղաքականությունը, ինչի արդյունքում զբոսաշրջիկների կայուն աճ է գրանցվում: Ավանդական են դարձել «Համով-հոտով Երևան», «Երևան Տարագֆեստ» և «Երևանի Գարեջրի» փառատոների անցկացումը:

Զբոսաշրջային ենթակառուցվածքների արդիականացման ծրագրերում մասնավոր ներդրողների ներգրավելու նպատակով մշակվել են ներդրումային փաթեթ-առաջարկներ: Այդ փաթեթները ներառում են «Էրեբունի» պատմահնագիտական արգելոց-թանգարանի, Շենգավիթ հնավայրի, Կարմիր կլուբ հնավայրի վերականգնման և զբոսաշրջային ենթակառուցվածքների ստեղծման, «Հաղթանակ» զբոսայգու, Հրազդանի կիրճի տարածքների վերակառուցման ու արդիականացման և այլ ծրագրեր⁹:

Երևանը՝ որպես առաջատար զբոսաշրջային քաղաք, վերջին տարիներին պարբերաբար հայտնվում է ինչպես ռուսական, այնպես էլ միջազգային պարբերականների և կայքերի հոդվածներում¹⁰:

Միաժամանակ հարկ է նշել, որ դեռևս առկա են մի շարք խնդիրներ: Երևանը պատշաճ կերպով չի ներկայացվում արտերկրում որպես 2800 ամյա պատմություն և մշակույթ, համեղ խոհանոց և հյուրընկալ ժողովուրդ ունեցող քաղաք: Զբոսաշրջային ենթակառուցվածքները թերզարգացած են, ծառայությունների մակարդակը շատ բարձր չէ, քիչ են զբոսաշրջային տեղեկատվական կենտրոնները: Երևանում զբոսաշրջության զարգացման համար, հաշվի առնելով Երևանի պատմամշակութային, կրոնական, գաստրոնոմիական, ժամանցային, գործարար զբոսաշրջային հնարավորությունները, պետք է մշակել Երևանի զբոսաշրջային բրենդ կամ կերպար և ակտիվ մարքեթինգային գործունեության միջոցով ներգրավել

⁹ Երևան զարգացման 2019-2023թթ. հնգամյա ծրագիր

¹⁰ <http://999stories.com/interesno/8-yavlenij-kotorye-mogut-udivit-turistov-v-erevane/>

միջազգային զբոսաշրջիկների, զարգացնել զբոսաշրջային ենթակառուցվածքները, բարելավել սպասարկման մակարդակը, զբոսաշրջային ծառայությունների գին-որակ ցուցանիշները, ավելացնել կանաչ տարածքները, զբոսաշրջային ժամանցի վայրերը: Վերը նշված նպատակներին հասնելու համար, ստորև ներկայացվում են համապատասխան գործողությունների ծրագրեր:

Գործողությունների ծրագրի մշակում

Երևանի զբոսաշրջային նկարագրի պատշաճ ձևավորման, բարելավման, գրավչությունների զարգացման և զբոսաշրջության տեսանկյունից քաղաքի բարենպաստ ընկալման ուղղությամբ հիմնական ծրագրային խնդիրներն են՝

- Զբոսաշրջության հայեցակարգի հիման վրա երկարաժամկետ զարգացման ծրագրի մշակում:
- Երևանի զբոսաշրջային նկարագրի համապատասխանեցումը միջազգային չափանիշներին:
- Երևան քաղաքի զբոսաշրջության զարգացման «բրենդի»-ի մշակում:
- Երևանի պատմամշակութային հուշարձանների, հուշակոթողների և թանգարանների աղետների ռիսկի նվազեցման, ինչպես նաև աղետների դեպքում արվեստի գործերի անվտանգության ապահովման հայեցակարգի և գործողությունների ծրագրի մշակում:
- Երևան քաղաքի տեսարժան վայրեր այցելելու ավտոբուսային երթուղիների մշակում և ներդրում, համապատասխան տեղեկատվական ձայնագրություններով, էլեկտրոնային թարգմանության համար նախատեսված սարքավորումներով և էլեկտրոնային գիդերով:
- Երևան քաղաքի վարչական շրջաններում զբոսաշրջության համար համապատասխան միջավայրի ձևավորումը, որը նաև կնպաստի վարչական շրջանի սոցիալ-տնտեսական աշխուժության բարձրացմանը և քաղաքի համաչափ զարգացմանը :
- Երևան քաղաքում օտարերկրյա և տեղական ներդրումների ներգրավումը, միջազգային համատեղ ծրագրերի իրականացմամբ:
- Երևանում զբոսաշրջության կայուն զարգացման և զբոսաշրջային արդյունքի որակի շարունակական ապահովման համար, երկրում և քաղաքում

անհրաժեշտ է ձևավորել և զարգացնել ոլորտը սպասարկող ենթակառուցվածքների՝ միջպետական նշանակության ավտոմայրուղիներ, դեպի զբոսաշրջային գրավչության օբյեկտներ տանող ճանապարհներ, զբոսաշրջային երթուղիներ և դրանց ապահովում, մատչելի և բարձրակարգ հյուրանոցային և ռեստորանային տնտեսության օբյեկտներ, զբոսաշրջային տների ցանցի ձևավորում և զարգացումն դրանց ինտեգրում համաշխարհային համապատասխան ցանցերին:

- Քաղաքում առկա հնագիտական և պատմամշակութային հուշարձանները համապատասխան միջավայրի ձևավորման դեպքում կարող են մեծ ներուժ ներկայացնել քաղաքի կառուցվածքում զբոսաշրջային կենտրոնների զարգացման համար: Բնապատմական և զբոսաշրջային միջավայրի վերակառուցման, սպասարկման ոլորտի արդիականացման պարագայում, տարածքը կարող է վերածվել ազդեցիկ զբոսաշրջային գոտու: Արդյունքում նման ծրագրերը կարող են մասամբ բեռնաթափել քաղաքի գերծանրաբեռնված կենտրոնական հատվածները և սպասարկման հագեցվածության տեսանկյունից հավասարակշռել քաղաքի տարածքը:
- Փողոցների կառուցապատման հետաքրքիր և բարվոք վիճակը դրական ազդեցություն է ունենում թե՛ տեղաբնակների և թե՛ զբոսաշրջիկների համար: Այս առումով բավականին անելիքներ կան Երևանի փողոցների և շենքերի ճարտարապետական արտահայտչականության բարձրացման ուղղությամբ: Բարձր ճարտարապետական արժեք չներկայացնող կառույցները պետք է լինեն խնամված և մաքուր: Հարկավոր է առանձնակի ուշադրություն դարձնել ուղղաձիգ կանաչապատմանը, այն կնպաստի փողոցների համայնապատկերի և միջավայրի աշխուժացմանը:
- Քաղաքաշինական ներդրումային ծրագրերը ուղղորդել բացառապես քաղաքային կենսամիջավայրի բարեկեցության պայմանների և որակների բարձրացմանը՝ համապատասխանեցնելով «Կայուն քաղաքներ», «Կանաչ ճարտարապետություն», «Խելացի քաղաքներ», «Կանաչ քաղաքաշինություն» սկզբունքներին:

- Զբոսաշրջիկների համար տեղանքների և տրանսպորտային ուղիների հասանելիությունը բարձրացնելու նպատակով օտար լեզուներով ուղեցույցների և էլեկտրոնային քարտեզների կազմում, համապատասխան փողոցների և զբոսաշրջային վայրերի նշաններով կահավորում, այդ թվում զբոսաշրջային ծառայություններ մատուցող ընկերությունների գովազդային վահանակների նույնաճ կահավորում:
- Զբոսաշրջության բնագավառում որակյալ հետազոտությունների իրականացում, մարքեթինգային քաղաքականության ակտիվացում, թիրախային շուկաների շարունակական ուսումնասիրություն յուրաքանչյուր շուկայի համար առանձին մարքեթինգային քաղաքականության մշակում և իրականացում՝ հիմնված տվյալ շուկայի առանձնահատկությունների վրա:
- Կարևորվում է նաև մուտքի վիզային ռեժիմների ազատականացմանը և օդային տրանսպորտի գների նվազեցմանն ուղղված հարցերի կարգավորումը: Օդային տրանսպորտի գների նվազեցմանն ուղղված հարցերի կարգավորման նպատակով առաջարկվում է ներդնել City break (քաղաքային ընդմիջում) համակարգը, որը ենթադրում է հանգստյան օրերին կարճատև ուղևորություններ դեպի քաղաքներ բավականին մատչելի ավիատոմսերով:

Ներդրումային ծրագրերի մշակում և իրականացում

Քաղաքում առկա հնագիտական և պատմամշակութային հուշարձանները, այգիները, ռեկրացիոն վայրերը և պուրակները, փողոցները համապատասխան ձևավորման և արդիականացման պարագայում կարող են մեծ ներուժ ներկայացնել քաղաքի կառուցվածքում զբոսաշրջային կենտրոնների զարգացման համար: Ֆինանսական առումով ստորև բերված ենթակառուցվածքների համապատասխան վերակառուցումները կարող են հանդիսանալ նաև որպես ներդրումային ծրագրեր:

Պատմականորեն կառուցապատված գոտիներ.

- Հանրապետության փողոցի և Տիգրան Մեծ պողոտայի հատված,
- Ձորագյուղ ազգագրական թաղամաս,
- Էրեբունի պատմահնագիտական արգելոց-թանգարան,
- Շենգավիթ և Կարմիր բլուր հնավայրեր
- Կոնդ թաղամաս,

- Ծիծեռնակաբերդ հնագիտական բնակատեղին և Մեծ Եղեռնի հուշահամալիրին հարող տարածքների բնապահպանական լանդշաֆտի գոտի,
- Հաղթանակ զբոսայգու և Ազատության պողոտային հարակից լանդշաֆտի պահպանման գոտի,
- Մյասնիկյան պողոտայի և Հին Նորքի պատմական բնակավայրի լանդշաֆտի պահպանման գոտի,
- Հրազդանի կիրճին հարող ռեկրեացիոն բնապատմական գոտի
- Կասյան և Հ. Հակոբյան փողոցների միջև ընկած զբոսապուրակ:

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԳՆԱՀԱՏԱԿԱՆ

Երևանի քաղաքի զբոսաշրջության զարգացման հայեցակարգով առաջարկվող լուծումների ֆինանսական գնահատականը հնարավոր կլինի տալ այդ լուծումների իրագործմանն ուղղվող ծրագրերի մշակման արդյունքներով: Ծրագրերի ֆինանսավորման աղբյուրներ կարող են լինել պետական և համայնքների բյուջեները, մասնավոր հատվածի ներդրումները և նպատակային նվիրատվությունները, օրենքով չարգելված այլ աղբյուրները: Ֆինանսավորման աղբյուր կարող է հանդիսանալ նաև զբոսաշրջային հարկի վերաբերյալ օրենդրական նախագծի ընդունումը: Հարկման այս տեսակը գանձվում է զբոսաշրջիկից ուղղակիորեն կամ հիմնականում հյուրանոցային տնտեսության օբյեկտների միջոցով: Նման հարկատեսակ գործում է Եվրոպական մի շարք մայրաքաղաքներում:

ԱՍՓՈՓ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Այսպիսով ամփոփելով կարող ենք կատարել հետևյալ եզրակացությունը, որ Երևան քաղաքում զբոսաշրջության զարգացման մեծ հնարավորություններ կան, միաժամանակ առկա են մի շարք խնդիրներ: Այդ խնդիրների լուծման նպատակով ստորև ներկայացնում ենք հետևյալ առաջարկները.

1. Արտերկրում Երևանի նկատմամբ զբոսաշրջային գրավչության մեծացման նպատակով առաջարկվում է տարբեր քաղաքներում իրականացնել «Երևանի օրեր» խորագրով միջոցառումների շարք, փառատոններ, ցուցահանդեսներ որոնց ընթացքում կներկայացվեն Երևանի պատմական, մշակութային առանձնահատկությունները, հանգիստը Երևանում անցկացնելու առաջարկների առավելությունները:

2. Երևանի զբոսաշրջային գրավչություն ունեցող վայրերի վերաբերյալ զբոսաշրջիկների իրազեկվածության մակարդակի բարձրացման նպատակով առաջարկվում է նկարահանել այդ վայրերը և նրանց առանձնահատկությունները լավագույնս բնութագրող կարճ տեսանյութ-գովազդ և այն ներկայացնել առաջին հերթին տարբեր հյուրանոցներում, որտեղ դրանք ավելի հասանելի կլինեն զբոսաշրջիկների համար: Նույն նպատակով առաջարկվում է նաև ստեղծել յուրօրինակ հավելված, որը ևս հնարավորություն կտա ծանոթանալ Երևանի զբոսաշրջային քարտեզին, զբոսաշրջիկներին առաջարկվող հատուկ ծառայություններին, ինչպես նաև նրանց նախասիրություններին համապատասխանող միջոցառումներին:

3. Երևանի նկատմամբ զբոսաշրջիկների հետաքրքրությունը մեծացնելու նպատակով առաջարկվում է զբոսաշրջիկների ներհոսքի շրջանը հազեցնել նաև նրանց նախասիրություններին համապատասխանող միջոցառումների անցկացմամբ, օրինակ՝ մարզասերների համար հեծանվավազքի մրցույթներ, քայլարշավներ, հանրային վայրում նկարչություն կամ բաց երաժշտական երեկոներ: Սակայն, նմանատիպ միջոցառումներն ավելի արդյունավետ և նպատակաուղղված կազմակերպելու նպատակով առաջարկվում է ինչպես նախապես, այնպես էլ զուգահեռաբար կատարել ուսումնասիրություններ և անցկացնել սոցիալական հարցումներ զբոսաշրջիկների շրջանում՝ բացահայտելու նրանց նախասիրությունները, ինչպես նաև Երևանից ստացած տպավորությունները:

4. Երևան քաղաքի զբոսաշրջային զարգացման համար կարևոր գործոն է նաև սպասարկման ոլորտի ծառայությունների որակը, որի բարելավման նպատակով առաջարկվում է իրականացնել ծառայություն մատուցող

կազմակերպությունների (էքսկուրսիոն, զբոսաշրջային, ուղևորափոխադրող ընկերությունների) անձնակազմի շարունակական վերապատրաստումներ, ինչպես նաև հավատարմագրերի տրամադրում և զբոսաշրջիկների անվտանգության համակարգի ստեղծում և ապահովում:

5.Զբոսաշրջության զարգացման գործընթացում առաջարկվում է ներգրավել նաև հանրությանը, այսինքն՝ հնարավորություն տալ հանրային ներկայացուցիչներին ներկայացնել զբոսաշրջային զարգացման նախագծեր/ստարտափեր:

6.Հանգստյան օրերի զբոսաշրջություն (weekend tourism), այսինքն՝ Երևանում առաջարկվող զբոսաշրջային ծառայությունները հարմարեցվեն նաև մարդկանց շաբաթվա ազատ օրերի հանգիստը կազմակերպելու համար:

7.Փորձառույթահենք զբոսաշրջություն (experience-based tourism), այսինքն՝ առաջարկվող զբոսաշրջային ծառայությունները լինեն ներառող, ակտիվ և զբոսաշրջիկները ներառվեն տեղական կյանքին՝ հատկապես ոչ նյութական մշակույթի տարրերի (խաղեր, արհեստներ, սովորույթներ, տոներ, խոհանոց և այլն) օգտագործման օգնությամբ: Օրինակ «Բարեկենդան» և «Վարդավառ» ազգային տոները լինեն ամենամյա և բարձր մակարդակով կազմակերպված, ինչը կապահովի զբոսաշրջիկների ներհոսք:

ԱՌԱՎԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Երևան քաղաքում զբոսաշրջության զարգացումը մեծ ազդեցություն կարող է ունենալ մայրքաղաքի սոցիալ-տնտեսական կյանքի բարելավման վրա: